

سوالات تشریحی درس یازدهم علوم و فنون ادبی

۱ - در شعر زیر که در قالب نو سروده شده است، قافیه‌ها را مشخص کنید.

شب‌های تاریک، شب‌های دلتنگ، شب‌های خاموش.

شب‌های زیر چتر غم، شب‌های دلگیر، شب‌های زندان، شب‌های زنجیر.

۲ - در ابیات زیر ردیف و قافیه را مشخص کنید.

الف) بالا بلند عشوه‌گر نقش‌باز من کوتاه کرد قصه زهد دراز من

ب) اگر سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

پ) دست در حلقه آن زلف دو تا نتوان کرد تکیه بر عهد تو و باد صبا نتوان کرد

۳ - واژه‌های هم‌قافیه را در ستون «الف» و «ب» به هم وصل کنید. (در ستون «ب» یک واژه اضافه است.)

«ب»

• بست

• کاشت

• انگیخت

• گداخت

• گذشت

«الف»

• دشت

• ساخت

• هست

• آمیخت

۴ - واج مشخص شده در واژه اسپر صامت است یا مصوت؟

۵ - هر یک از اصطلاحات زیر را مقابل بیت مربوط به آن بنویسید.

«قافیه درونی - ذوقافیتین»

الف) طرفه می‌دانند یاران صبر من بر داغ و درد داغ و دردی کز تو باشد خوش‌تر

است از باغ و ورد (سعدی)

ب) مرده بدم زنده شدم، گریه بدم خنده شدم دولت عشق آمد و من دولت پاینده شدم (مولوی)

۶ - در بیت زیر واژه‌های قافیه را نشان دهید.

یا رب، سببی ساز که یارم به سلامت باز آید و برهاندَم از بند ملامت (حافظ)

۷ - در بیت زیر ردیف و واژه‌های قافیه را نشان دهید.

«کی شعرِ تر انگیزد خاطر که حزین باشد؟ یک نکته از این معنی، گفتیم و همین باشد»
(حافظ)

۸ - در بیت زیر ردیف و واژه‌های قافیه را نشان دهید.

«آب زنید راه را هین که نگار می‌رسد مژده دهید باغ را بوی بهار می‌رسد» (مولوی)

۹ - با توجه به بیت زیر به سؤالات پاسخ دهید.

نشود فاش کسی آنچه میان من و توست تا اشارات نظر، نامهرسان من و توست (هوشنگ ابتهاج)

الف) ردیف کدام است؟

ب) واژه‌های قافیه را مشخص کنید.

پ) حروف و قاعده قافیه را بنویسید.

۱۰ - هریک از اصطلاحات زیر را مقابل بیت مربوط به آن بنویسید.

«قافیه درونی، ذوقافیتین»

الف) ای از مکارم تو شده در جهان خبر افکنده از سیاست تو، آسمان سپر (رشید و طواط)

ب) گلزار و باغ عالمی، چشم و چراغ عالمی هم درد و داغ عالمی، چون پا نهی اندر جفا (مولوی)

پ) یار مرا، غار مرا، عشق جگرخوار مرا یار تویی، غار تویی، خواجه نگه دار مرا (مولوی)

۱۱ - در کدام بیت، «ردیف» وجود ندارد؟ دلیل خود را بنویسید.

الف) روز وصل دوستداران، یاد باد یاد باد آن روزگاران یاد باد (حافظ)

ب) گلاب است گویی به جولیش روان همی شاد گردد ز بویش روان (فردوسی)

۱۲ - تفاوت شعری که قافیه درونی دارد با شعر ذوقافیتین چیست؟

۱۳ - کدام یک از ابیات زیر دارای قافیه درونی است؟ قافیه‌های درونی را مشخص کنید.

الف) دل چو شناسد که چیست قیمت سودای تو قدر چه داند صدف در شب افروز را

ب) در سینه‌ها برخاسته اندیشه را آراسته هم خویش حاجت خواسته هم خویشتن کرده روا

۱۴ - کدام بیت ذوقافیتین است؟ قافیه‌ها را مشخص کنید.

الف) حُسن تو دائم بدین قرار نماند مست تو جاوید در خمار نماند

ب) سمن بویان غبار غم چو بنشینند بنشانند پری رویان قرار از دل چو بستیزند بستانند

۱۵ - الگوی هجایی قافیه و نوع قاعده قافیه را در ابیات زیر مشخص کنید.

الف) عیسی دم است یار و دم از من دریغ داشت بیمار او شدم قدم از من دریغ

داشت

ب) در دیر مغان آمد یارم قدحی در دست مست از می و می خواران از نرگس مستش مست

۱۶ - درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف) یکی از بایسته‌های شعر که بر بار موسیقایی و خوش‌آهنگی آن می‌افزاید، قافیه است.

درست نادرست

ب) در بیت «مشو تا توانی ز رحمت بری / که رحمت بردت چو رحمت بری» واژه «بری» در مصراع

اول و دوم، ردیف بیت است.

درست نادرست

۱۷ - در ابیات زیر قافیه و حروف قافیه را مشخص کنید.

الف) مدتی این مثنوی تأخیر شد مهلتی بایست تا خون شیر شد

ب) ساقی به نور باده برافروز جام ما مطرب بگو که کار جهان شد به کام ما

پ) به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست

ت) ای سروناز حسن که خوش می‌روی به ناز عشاق را به ناز تو هر لحظه صد نیاز

۱۸ - شعر زیر را از نظر کاربرد قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع‌ها با شعر «مهر و وفا» (در کتاب فارسی ۱) سروده حافظ، مقایسه کنید.

عاشقم بهار را

رویش ستاره در کویر را

رهنورد دشت‌های عاشقی!

پُر ز باده سپیده باد جام تو

ای که چون غزال تشنه،

آب تازه می‌خورد

مزرع دلم ز جاری کلام تو

در غبار کام تو

چاره فسونگران و رهنان

در محاق مرگ، رخ نهفتن است

من که تشنه‌ام زلالی از سپیده را

من که جستوجوگرَم

سرودهای ناشنیده را،

شعر من که عاشقم

همیشه از تو گفتن است

ای که در بهار سبز نام تو

رسالت گل محمدی

شکفتن است!

سید حسن حسینی

۱۹ - نوع قاعده قافیه را در هر بیت، مشخص کنید.

نمی‌یارم گذر کردن به هر سو (سعدی)

الف) من از دست کمانداران آبرو

آتش آب‌سوز، عشق آمد (سنایی حدیقه)

ب) آب آتش فروز، عشق آمد

کی بوده‌ای نهفته که پیدا کنم تو را؟ (فروغی بسطامی)

پ) کی رفته‌ای ز دل که تمنا کنم تو را؟

۲۰ - واژه‌های قافیه و حروف مشترک آن را در هر بیت، مشخص کنید.

(الف) بر سر آنم که گر ز دست بر آید / دست به کاری زنم که غصه سر آید (حافظ)

(ب) نفس باد صبا مشک‌فشان خواهد شد / عالم پیر، دگر باره جوان خواهد شد (حافظ)

(پ) گوهر خود را هویدا کن، کمال این است و بس / خویش را در خویش پیدا کن، کمال این است و بس (میرزا حبیب خراسانی)

۲۱ - در بیت زیر حروف قافیه را مشخص کنید.

در پیش بی‌دردان چرا فریاد بی‌حاصل کنم گر شکوه‌ای دارم ز دل، با یار صاحب‌دل کنم
(رهی معیری)

۲۲ - در بیت «ای پادشه خوبان، داد از غم تنهایی / دل بی‌تو به جان آمد وقت است که بازآیی»:

(الف) واژه‌های قافیه را نشان دهید.

(ب) حروف قافیه را مشخص کنید.

(پ) حروف اصلی و الحاقی را تعیین کنید.

(ت) نوع قاعده قافیه را بنویسید.

۲۳ - در هر یک از ابیات زیر:

(الف) ردیف را مشخص کنید. (اگر دارد)

(ب) واژه‌ها و حرف یا حروف قافیه را تعیین کنید.

(پ) حرف یا حرف‌های الحاقی را مشخص کنید. (اگر دارد)

(ت) حرف یا حروف اصلی قافیه را مشخص کنید.

(الف) ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست؟ منزل آن مه عاشق‌کش عیار کجاست؟ (حافظ)

(ب) کاشکی جز تو کسی داشتمی یا به تو دست‌رسی داشتمی (خاقانی)

(پ) چندان که گفتم غم با طبیبان درمان نکردند مسکین غریبان

(حافظ)

(ت) بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست بگشای لب که قند فراوانم آرزوست (مولوی)

۲۴ - با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«شب عاشقان بی‌دل، چه شبی دراز باشد تو بیا کز اول شب در صبح باز باشد» (سعدی)

الف) ردیف را نشان دهید.

ب) واژه‌های قافیه را مشخص کنید.

پ) حروف مشترک قافیه را بنویسید.

ت) نوع قاعده قافیه را تعیین کنید.

۲۵ - با توجه به بیت زیر، به سؤالات پاسخ دهید.

«آب آتش فروز، عشق آمد آتش آب سوز، عشق آمد» (سنایی)

الف) ردیف را مشخص کنید.

ب) کلمات قافیه را بنویسید.

پ) حروف قافیه را نشان دهید.

ت) نوع قاعده قافیه را بنویسید.

۲۶ - با توجه به بیت زیر به سؤالات پاسخ دهید.

«پیشتر از مرگ خود ای خواجه میر تا شوی از مرگ خود ای خواجه میر» (سعدی)

الف) آیا بیت فوق ردیف دارد؟ دلیل خود را بنویسید.

ب) کلمات قافیه را نشان دهید.

پ) قاعده قافیه را بنویسید.

۲۷ - در هر یک از بیت‌های زیر واژه‌های قافیه و ردیف را بیابید و حروف قافیه و نوع قاعده قافیه

را بنویسید.

الف) گر تمنای تو از خاطر ناشاد رود داغ عشق تو گلی نیست که از یاد رود (کلیم)

کاشانی)

ب) صبحگاهی سر خوناب جگر بگشایید ژاله صبحدم از نرگس تر بگشایید (خاقانی)

پ) ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده (نظامی)

- ۲۸ - درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.
- الف) در شعری که ذوقافیتین دارد، اولین قافیه، قافیه اصلی و دومین قافیه فرعی است.
- ب) قافیه، عبارت است از واژههایی که معنی و حروف آخر آنها مشترک باشد.
- پ) در قاعده ۲ قافیه، یک مصوّت با یک یا دو صامت پس از خود قافیه میسازد.
- ت) در قافیه، صورت ملفوظ موردنظر است نه مکتوب.
- ۲۹ - با توجه به بیت زیر به سؤالات داده شده پاسخ دهید.
- «شب عاشقان بی دل چه شبی دراز باشد تو بیا کز اول شب، در صبح باز باشد»
- الف) واژگان قافیه را مشخص کنید.
- ب) حروف اصلی قافیه را بنویسید.
- پ) قافیه طبق کدام قاعده است؟
- ۳۰ - قافیه در شعر نو چگونه است؟ توضیح دهید.
- ۳۱ - کدام یک از بیت‌های زیر، ذوقافیتین و کدام یک قافیه درونی دارد؟
- الف) اوّل به بانگ نای و نی، آرد به دل پیغام وی وانگه به یک پیمانه می، با ما وفاداری کند
- ب) گلاب است گویی به جویش روان همی شاد گردد ز بویش روان
- ۳۲ - نوع قاعده قافیه را در بیت زیر بنویسید.
- «ای آن که غمگنی و سزاواری و اندر نهان سرشک همی باری» (رودکی)
- ۳۳ - در بیت زیر، واژه‌های قافیه را پیدا کنید. حروف مشترک قافیه را بنویسید و نوع قاعده قافیه را تعیین کنید.
- «کسی دانه نیک مردی نکاشت کز او خرمن کام دل برداشت» (سعدی)
- ۳۴ - در بیت زیر، واژه‌های قافیه را مشخص کنید. نوع قاعده قافیه را بنویسید.
- «نخستین باده کاندرا جام کردند ز چشم مست ساقی وام کردند» (عراقی)
- ۳۵ - واژه‌های قافیه را در بیت زیر مشخص کنید و نوع قافیه (درونی - ذوقافیتین) را بنویسید.
- «دیده سیر است مرا جان دلیر است مرا زهره شیر است مرا، زهره تابنده شدم»

۳۶ - ترتیب انجام کار برای مشخص کردن قافیه هر شعر در کدام گزینه آمده است؟

۱) مشخص کردن ردیف - حروف الحاقی - حروف اصلی

۲) مشخص کردن حروف الحاقی - حروف اصلی - ردیف

۳) مشخص کردن حروف اصلی - حروف الحاقی - ردیف

۴) مشخص کردن ردیف - حروف اصلی - حروف الحاقی

۳۷ - در بیت زیر حروف مشترک قافیه را نشان دهید و نوع قاعده قافیه را بنویسید.

«نکونام و صاحب دل و حق پرست خط عارضش خوشتر از خط دست» (سعدی)

۳۸ - نوع قاعده قافیه را در بیت زیر مشخص کنید.

«ای چشم و چراغ اهل بینش مقصود وجود آفرینش» (سعدی)

۳۹ - واژه‌های قافیه و حروف مشترک آنها را در بیت زیر نشان دهید.

«صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را که سر به کوه و بیابان تو دادهای ما را» (حافظ)

۴۰ - ردیف، واژه‌های قافیه و حروف مشترک آن را در هر بیت، مشخص کنید.

الف. بر سر آنم که گر ز دست برآید دست به کاری زنم که غصه سرآید

ب. نفس باد صبا مشک‌فشان خواهد شد عالم پیر، دگر باره جوان خواهد شد

۴۱ - هریک از موارد ستون سمت راست را به موارد ستون سمت چپ وصل کنید.

راست چپ

الف. مرا بسود و فرو ریخت هرچه دندان بود / نبود دندان لا بل چراغ تابان بود ۱. قافیه

ب. بشنوید ای دوستان این داستان / خود حقیقت نقد حال ماست آن ۲. ردیف

پ. محمل بدار ای ساروان تندی مکن با کاروان / کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود

۳. ذوقافیتین

ت. آتش است این بانگ نای و نیست باد / هرکه این آتش ندارد نیست باد ۴. قافیه درونی

۴۲ - در کدام بیت قافیه کردن واژه‌ها نادرست است؟ چرا؟

الف. پیوند روح می‌کند این باد مشک‌بیز هنگام نوبت سحر است ای ندیم، خیز

ب. اهبطوا افکند جان را در حضيض از نمازش کرد محروم این محیض

پ. هرکه امشب برخورد غاز لذیذ بایدش فردا شود او صبح‌خیز

۴۳ - در ابیات زیر واژگان قافیه، حروف اصلی قافیه و ردیف را مشخص کنید.

(الف) این یک دو سه روز نوبت عمر گذشت چون آب به جویبار چون باد به دشت

(ب) سر به عدم در نه و یاران طلب بوی وفا خواهی از ایشان طلب

۴۴ - قاعده شماره ۲ از قواعد قافیه را توضیح دهید. با مثال.

۴۵ - الگوی حروف قافیه را در ابیات زیر بنویسید.

(الف) پرسیدم از هلال که قَدّت چرا خم است؟ گفتا خمیدنِ قدم از بار ماتم است. (فدایی)

(ب) بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت برآید که ما خاک باشیم و خشت (سعدی)

(پ) بوی بهار آمد، بنال ای بلبل شیرین نفس و پای بندی هم چو من، فریاد می‌خوان از قفس (سعدی)

(ت) صد شکر گویم هر زمان، هم چنگ را هم جام را کاین هر دو بردند از میان هم ننگ را هم نام را (قائنی)

(ث) چو شد روز رستم بپوشید گبر نگهبان تن کرد بر گبر بیر (فردوسی)

۴۶ - در بیت‌های زیر، قاعده قافیه را مشخص کنید.

(الف) دل می‌رود ز دستم صاحب‌دلان خدا را دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

(ب) در سخن گفتن خطای جاهلان پیدا شود تیر کج چون از کمان بیرون رود رسوا شود

(پ) به دنباله راستان کژ مرو و گر راست خواهی ز سعدی شنو

(ت) ای چشم تو دلفریب و جادو در چشم تو خیره چشم آهو

۴۷ - بیت زیر را بخوانید و جدول را کامل کنید.

دیری است که دلدار پیامی نفرستاد ننوشت سلامی و کلامی نفرستاد

ردیف	واژه‌های قافیه	حرف / حروف قافیه	حرف / حروف الحاقی	حرف / حروف اصلی
.....				